

วันพืชมงคล คือ วันที่กำหนดให้มีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ นับว่าเป็นพระราชพิธีที่มีความเก่าแก่สืบต่อมาตั้งแต่โบราณเพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเกษตรกรของชาติ อีกทั้งยังเป็นการระลึกถึงความสำคัญของเกษตรกรที่มีต่อเศรษฐกิจไทย ซึ่งการจัดพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนี้มีสืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย การประกอบพระราชพิธีจะกระทำขึ้นที่ท้องสนามหลวง อันประกอบด้วย 2 พระราชพิธี คือ พระราชพิธีพืชมงคล และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ที่มีความแตกต่างกันดังนี้

พระราชพิธีพืชมงคล : เป็นพิธีทำขวัญเมล็ดพันธ์พืชต่างๆ อาทิ ข้าวเปลือกจ้าว ข้าวเหนียว ข้าวฟ่าง ข้าวโพด ถั่ว งา เผือก มัน เป็นต้น การประกอบพิธีพืชมงคลก็เพื่อให้พันธ์เหล่านั้นปราศจากโรคภัย และอุดมสมบูรณ์ มีความเจริญงอกงามดี

วันที่เหมาะแก่การประกอบพิธีพืชมงคล วันประกอบพิธีพืชมงคลนั้นต้องเป็นวันที่ดีที่สุดของแต่ละปี ประกอบด้วย ขึ้น แรม และฤกษ์ยาม ประกอบกันให้ได้วันอันอุดมฤกษ์ตามตำราโหราศาสตร์ แต่จะต้องอยู่ในระหว่างเดือน 6 เพราะช่วงเดือนนี้กำลังจะเริ่มเข้าสู่ฤดูฝน อันเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา จะได้เตรียมทำนา เมื่อโหรหลวงได้คำนวณวันอันอุดมมงคลพระฤกษ์ที่จะประกอบพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญแล้ว สำนักพระราชวังก็จะบันทึกลงในปฏิทินหลวงที่พระราชทานในวันขึ้นปีใหม่ทุกปี รวมถึงได้กำหนดว่าวันใดเป็นวันพืชมงคล และวันใดเป็นวันจรดพระนังคัลแรกนาขวัญไว้อย่างชัดเจน

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ : เป็นพิธีที่เริ่มต้นการไถนาเพื่อหว่านเมล็ดข้าว ซึ่งการประกอบพิธีแรกนาขวัญนี้ก็เพื่อให้เป็นอาณัติสัญญาณว่า บัดนี้ ฤดูกาลแห่งการทำนา ทำไร่ และเพราะปลูกได้เริ่มต้นแล้ว

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เดิมทีจะกระทำที่ทุ่งพญาไท แต่เมื่อได้มีการฟื้นฟูพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญขึ้นใหม่ จึงได้เปลี่ยนแปลงสถานที่โดยจัดให้มีขึ้นที่ท้องสนามหลวง ทั้งนี้ วันแรกนาขวัญ นับเป็นอีกหนึ่งวันสำคัญของชาติ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ในวันนี้เป็นวันหยุดราชการ 1 วัน และมีประกาศให้ชักธงชาติตามระเบียบราชการ อนึ่ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษากันโดยลงมติให้วันพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นวันเกษตรกรประจำปีอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่มีอาชีพทางเกษตรพึงระลึกถึงความสำคัญของการเกษตร และร่วมมือกันประกอบพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่อาชีพของตน

ประวัติวันพีชมงคล

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ หรือ**พิธีแรกนา** เป็นพระราชพิธีที่มีมาตั้งแต่โบราณเมื่อครั้งที่สุโขทัยเป็นราชธานี ซึ่งในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์มิได้ลงมือไถนาเอง เพียงแต่เสด็จฯ ไปเป็นองค์ประธานในพระราชพิธีเท่านั้น เมื่อครั้งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์มิได้เสด็จฯ ไปเป็นองค์ประธาน แต่จะมอบอาญาสิทธิ์ให้โดยทรงทำเหมือนอย่างออกอำนาจกษัตริย์และจะทรงจำศีลเป็นเวลา 3 วัน โดยวิธีการเช่นนี้ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมา ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งแต่รัชสมัยของ**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่1** ได้โปรดให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ประกอบพระราชพิธีแรกนาขวัญแทนพระองค์ และมีได้ถือว่าเป็นพิธีหน้าพระที่นั่ง จะยกเว้นก็ต่อเมื่อมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตร ในตอนแรกๆ มีสถานที่ประกอบพิธีที่ไม่ตายตัว แล้วแต่จะทรงกำหนดให้

ครั้งมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีสงฆ์เพิ่มขึ้นในพระราชพิธีต่างๆ ทุกพิธี ฉะนั้น พระราชพิธีพืชมงคล จึงได้เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกนับแต่นั้นมา โดยได้จัดรวมกับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ทำให้มีชื่อเรียกรวมกันว่า พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ส่วนพิธีกรรมนอกเหนือจากการทำเป็นตัวอย่างที่ทรงจำแนกไว้ 3 อย่าง 2 อย่างแรกที่ว่า “อาศัยคำอธิษฐานเอาความสัตย์เป็นที่ตั้งบ้าง ทำการซึ่งไม่มีโทษนับว่าเป็นการสวัสดิมงคลตามซึ่งมาในพระพุทธานุญาตบ้าง” ทรงหมายถึง พิธีพืชมงคล อันเป็นพิธีสงฆ์ที่กระทำ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ส่วนอีกอย่างหนึ่งที่ว่า “บูชาเช่นสรวงตามที่มาทางไสยศาสตร์บ้าง” ทรงหมายถึง พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ อันเป็นพิธีทางพราหมณ์

ฉะนั้น พอสรุปความมุ่งหมายอันเป็นมูลเหตุการเกิด พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ได้ว่า พระราชพิธีนี้มุ่งหมายที่จะให้เป็นอย่างแก่ราษฎร หวังเพื่อชักนำให้มีความมั่นใจในการทำนา อันเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของคนไทย ที่มีมาช้านานและสืบทอดมาจนปัจจุบันยังคงเป็นอยู่เช่นนั้น เพราะด้วยการเกษตรที่มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของประเทศในทุกสมัย

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญในปัจจุบัน ได้ดำเนินไปตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี ยกเว้นแต่บางอย่างที่ได้มีการดัดแปลงให้เหมาะสมแก่กาลสมัย อาทิ พิธีของพราหมณ์ ก็มีการตัดทอนให้ลดเหลือน้อยลง พระยาแรกนา ก็ให้ตกเป็นหน้าที่ของปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับ 3 – 4 คือ ขึ้นโทขึ้นไป อีกทั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอดพระเนตรพระราชพิธีเป็นประจำทุกปี รวมถึงมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทูตานุทูต และประชาชนที่สนใจได้เดินทางมาชมการแรกนาเป็นจำนวนมากสำหรับการประกอบพิธีนั้นจะถูกกำหนดขึ้นโดยโหรหลวง ซึ่งในระหว่างพิธีอันสวยงามนี้ ก็จะมีการทำนายปริมาณน้ำฝนในช่วงฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยพระยาแรกนาจะทำการเลือกผ้า 3 ผืนที่มีความยาวต่างกันตามชอบใจ ซึ่งผ้าทั้ง 3 ผืนนี้มีความคล้ายคลึงกัน

หากพระยาแรกนาเลือกฝืนที่ยาวที่สุดก็ทายว่า ปีนี้ปริมาณน้ำฝนจะมีน้อย แต่ถ้าเลือกฝืนที่สั้นที่สุด ทายว่าปีนี้จะมีปริมาณน้ำฝนมาก หรือหากเลือกฝืนที่มีความยาวปานกลาง ทายว่าปีนี้จะมีปริมาณน้ำฝนพอประมาณ ต่อมา หลังจากที่สวมเสื้อผ้าที่เรียกว่า **ฝ้านุ่ง** เรียบร้อยแล้วพระยาแรกนาก็จะไถลงไปบนพื้นที่ท้องสนามหลวงด้วยพระนั่งคัลสีแดงและสีทอง มีพระโคเพศผู้ลำตัวสีขาวทำหน้าที่ลาก แล้วตามด้วย เทพีทั้ง 4 ทำหน้าที่หาบกระเช้าทองและกระเช้าเงินที่บรรจุเมล็ดข้าวเปลือก

นอกจากนี้ยังมีคณะพราหมณ์ที่เดินคู่ไปกับขบวน พร้อมทั้งสวดและเป่าสังข์ไปในขณะเดียวกันเมื่อเสร็จจากการไถแล้ว พระโคจะได้รับการป้อนพระกระยาหารและเครื่องดื่มทั้งสิ้น 7 ชนิด ได้แก่ เมล็ดข้าว ถั่ว ข้าวโพด หญ้า เมล็ดงา น้ำ และเหล้า ไม่ว่าพระโคจะเลือกกิน หรือดื่มสิ่งใดก็ทายว่าในปีนั้นๆ จะสมบูรณ์ด้วยสิ่ง que พระโคเป็นผู้เลือก ขั้นตอนต่อมา พระยาแรกนาจะทำการหว่านเมล็ดข้าว ประชาชนจะพากันมาแย่งเก็บ เพราะถือกันว่าเมล็ดข้าวนี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันจะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์และก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มีไว้ในครอบครอง เมื่อเก็บเมล็ดข้าวกลับไปแล้ว ชาวนาก็จะใช้เมล็ดข้าวที่เก็บได้มาผสมกับเมล็ดข้าวของตัวเอง เพื่อให้พืชที่ลงแรงลงกายปลูกในปีที่จะมาถึงนี้มีความอุดมสมบูรณ์

สำหรับพระโคที่จะเข้าพระราชพิธีแรกนาขวัญนั้น จะถูกเลี้ยงดูอย่างดีที่จังหวัดราชบุรี โดยพระโคที่ใช้ในพระราชพิธีจะต้องมีลักษณะที่ดี ขาด หรือเกินไม่ได้ อันประกอบด้วย หูดี ตาดี แข็งแรง เขาทั้งสองตั้งตรงสวยงาม พระโคแต่ละคู่จะต้องมีสีเหมือนกัน อีกทั้งจะมีการคัดเลือกพระโคเพียงสองสี คือ สีขาวสำลี และสีน้ำตาลแดง เจาะจงว่าเป็นเฉพาะเพศผู้เท่านั้นและต้องผ่านการ ตอน เสียก่อนด้วย

โดย กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมืองพัฒนา
อ้างอิงข้อมูล: <http://event.sanook.com/day/ploughing/>